

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
Београд
412-48/2023

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

ODBOR
ZA LJUDSKA PRAVA
VALJEVO

дел. бр. 24122 датум: 22. септембар 2023. год.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ
МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ
МОНИТОРИНГ ПОЛИЦИЈСКИХ УПРАВА И СТАНИЦА

Извештај о посети
Полицијској управи у Чачку

Београд, септембар 2023. године

1. УВОД

1.1. МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамо разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног јавног позива,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ и то: Комитет правника за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Центар за интеграцију младих, Хелсиншки одбор за људска права у Србији, Одбор за људска права Ваљево и Кликактив – Центар за развој социјалних политика.

¹ "Сл. лист СЦГ – Међ. уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међ. уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен у "Сл. гласнику РС", бр. 82/22.

1.2. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВЕ	Полицијска управа у Чачку – седиште ПУ и полицијске станице Горњи Милановац, Ивањица и Лучани у Гучи
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	10. и 11. август 2023. године
ОСНОВ ПОСЕТЕ	Послови НПМ, у складу са чланом 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ВРСТА ПОСЕТЕ	Тематска посета
ЦИЉ ПОСЕТЕ	Праћење поштовања заштитних мера од злостављања и услова у просторијама за задржавање
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Посете су биле ненајављене
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана, у сарадњи са удружењем Одбор за људска права Ваљево
САСТАВ ТИМА	Марко Анојчић, <i>Заштитник грађана/Одељење НПМ</i> Анђелка Гентић, <i>Одбор за људска права Ваљево</i>

1.3. САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

Сви полицијски службеници су остварили пуну сарадњу са тимом НПМ и омогућили остваривање мандата НПМ. Члановима тима су пружене све тражене информације, омогућен обилазак и фотографисање просторија за задржавање и увид у и фотокопирање затражене документације.

1.4. ТОК ПОСЕТЕ

Пре посете ПУ Чачак, тим НПМ је 3. августа у Одељењу притвора Казнено-поправног завода у Крагујевцу обавио разговоре са 25 притвореника који су се у дану посете налазили у Заводу (од којих су према 10 поступали полицијски службеници ПУ Чачак) и од заводских служби прибавио додатне информације од значаја за предмет овог извештаја.⁴ Првог дана посете ПУ Чачак, 10. августа, тим НПМ је посетио ПС Горњи Милановац и седиште ПУ, током ноћи ПС Ивањица, а наредног дана ПС Лучани у Гучи. Током ових посета НПМ је од полицијских службеника прибавио информације о начину поступања према задржаним лицима, извршио увид у документацију о задржавању и обишао просторије за задржавање. Током посета нису затечена задржана ни доведена лица.

⁴ Налази из ове посете су садржани у Извештају НПМ о посети ПУ Крагујевац, бр. 412-47/23 од 19. септембра 2023. год.

2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ

Током ових посета, НППМ је контролисао начин остваривања основних права задржаних лица, која су у исто време заштитне мере од злостављања – права на приступ лекару и адвокату и да о свом лишењу слободе обавесте блиску особу, као и начин на који се задржана лица обавештавају о својим правима. Истовремено, НППМ је проверавао и да ли су просторије за задржавање у складу са прописаним условима, односно важећим стандардима.

2.1. ОБАВЕШТАВАЊЕ О ПРАВИМА И ДОКУМЕНТАЦИЈА

Полицијски службеници наводе да се лица према којима се примењује полицијско овлашћење довођење, најпре, на лицу места, усменим путем обавештавају о својим правима, а потом им се, одмах по довођењу у станицу, уручује писано обавештење о правима. Када се лицу одреди задржавање, уручује му се примерак обавештења о правима задржаног лица. У ситуацијама када лице одбије да потпише обавештење о правима то се констатује на самом обавештењу.

У неколико случајева који се односе на задржавања страних држављана, уочено је да су обавештења добили на страном језику (урду за држављанина Исламске Републике Пакистан) или на српском језику уколико га странац разуме и говори (држављанин Руске Федерације који дуже време борави у Републици Србији).

У предметима о задржавању у које је тим НППМ остварио увид, налазила су се писмена обавештења о правима доведених и задржаних лица, која су била потписана или је био наведен податак да је лице одбило да их потпише. У више предмета задржавања у кривичним поступцима писмени формулар – обавештење о правима није одговарајући, јер садржи информације из члана 294. Законика о кривичном поступку, који уређује поступак задржавања лица, али не и листу права задржаног.

1.

УТВРЂЕНО

У ПУ Чачак за писмено обавештавање лица задржаних у кривичном поступку о њиховим правима у више случајева је коришћен неодговарајући формулар – обавештење.

РАЗЛОЗИ

Слаба је корист од права која имају особе лишене слободе уколико нису упознате са постојањем тих права. Дакле, неопходно је да особе одведене у полицијски притвор буду изричито упознате са својим правима, без одлагања и на језику који разумеју. Да би се обезбедило да ово буде и урађено, треба увести праксу да се лицима задржаним од стране полиције одмах по притварању да формулар у коме се наводе ова права. Уз то, од тих особа треба тражити да потпишу изјаву којом потврђују да су упозната са својим правима.⁵

ЦПТ препоручује српским властима да предузму кораке како би се обезбедило да без одлагања осигурају да сва лица која је полиција задржала буду у потпуности обавештена о својим основним правима од самог почетка њиховог лишавања слободе (то јест, од тренутка када су дужна да остану у полицији). То би требало осигурати пружањем јасних усмених

⁵ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди у погледу полицијског притвора, ЦПТ/Инф (2002) 15, пар. 44.

информација на самом почетку, које би се допуњавале што је пре могуће (то јест, одмах по њиховом доласку у полицијске просторије) давањем писменог обрасца у којем би се њихова права директно приказивала. Даље, Комитет такође препоручује да се различите верзије информативних листова обједине и стандардизују и да увек садрже право притвореног лица да обавести трећу страну и да приступи лекару како је наведено у члану 69. ЗКП.⁶

Лице које се задржава обавештава се усмено и уручивањем писаног обавештења на матерњем или језику који разуме о његовим правима, и то:

1. да буде обавештено о разлозима задржавања;
2. да буде поучено да није дужно ништа да изјави, а да све што изјави може бити у законом прописаном поступку употребљено против њега као доказ;
3. на браниоца по свом избору, да неометано обави разговор са браниоцем, да бранилац присуствује његовом саслушању;
4. да буде обавештено да ће се бранилац одредити по службеној дужности, ако га само не изабере, када је то законом обавезно;
5. да се о времену и месту задржавања обавести лице по његовом избору, дипломатско конзуларни представник државе чији је држављанин или представник одговарајуће међународне организације ако је лице избеглица или лице без држављанства;
6. да се без одлагања о задржавању обавести лице или орган старатељства ако је потребно обезбедити заштиту или старање о детету или другим лицима о којима се стара задржано лице;
7. да неометано контактира са дипломатско конзуларним представником своје државе, односно представником одговарајуће међународне организације;
8. да га прегледа лекар;
9. на исхрану и непрекидни осмочасовни одмор;
10. да покрене поступак пред надлежним полицијским или правосудним органима ради испитивања законитости задржавања или надокнаде штете.

Полицијски службеник ће задржаном лицу уручити писано обавештење из става 1. овог члана.

После уручења обавештења из става 2. овог члана, полицијски службеник ће задржано лице позвати да потпише примерак обавештења. Ако задржано лице одбије да прими обавештење или одбије да га потпише или је неписмено, полицијски службеник ће наведено констатовати на обавештењу.⁷

ПРЕПОРУКА

ПУ Чачак и полицијске станице у њеном саставу ће свим лицима која су задржана у кривичном поступку уручивати писмена обавештења о правима задржаних лица, односно образац у ком ће бити наведена права задржаног из члана 29. Правилника о полицијским овлашћењима.

Предмети су садржали и решења о задржавању, са поуком о праву на жалбу и потписима задржаних лица којима су потврдили њихов пријем. Уочено је и да се решења о задржавању, као и писмена обавештења о правима, уручују лицима убрзо по довођењу у полицијску станицу. У предметима се налазе и потврде о привремено одузетим предметима са таксативно набројаним стварима (назив одузетог предмета и количина која је одузета), као и потврде о враћеним предметима. Ове потврде су биле потписане или је било наведено да је лице одбило да их потпише. Према службеним наводима, задржаним лицима се у свим посећеним полицијским станицама омогућава

⁶ Србија: Посета ЦПТ 2021, ЦПТ/Инф (2022) 03, пар. 38.

⁷ Правилник о полицијским овлашћењима ("Сл. гласник РС", бр. 41/19 и 93/22), чл. 29.

да ову документацију држе код себе током трајања задржавања. Онима који то не желе, њихова документација се чува са привремено одузетим стварима.

У седишту ПУ Чачак НПМ се по први пут сусрео и са задржавањем које је одређено у складу са Законом о странцима.⁸ Задржавање је одређено држављанину Исламске Републике Пакистан, за кога је претходно било донето решење о враћању и решење о одређивању боравка у прихватилишту за странце. Иако Закон о странцима не уређује ближе поступак задржавања, на шта је НПМ у поступку припреме Нацрта закона о изменама и допунама Закона о странцима указивао и предлагао да се одговарајуће одредбе закона допуне,⁹ задржавање овом странцу се рачунало од тренутка лишења слободе, односно од почетка примене довођења и задржавање је одређено до смештаја у прихватилиште, а најдуже 24 сата. Консултован је јавни тужилац који се сагласио са одлуком. У поуци о правном средству је наведено право на жалбу Министарству унутрашњих послова у року од 15 дана.

О току задржавања се води записник. Уколико се задржавање лица не спроводи у полицијској станици која је одредила задржавање, на пример уколико је у тој станици заузета просторија, вођење записника преузима полицијска станица у којој се задржано лице налази. Полицијске станице које су одредиле задржавање задржана лица обавештавају о правима и у записник уносе податке који су до тада познати (нпр. подаци о обавештавању блиске особе), те након тога вођење записника преузима станица у којој ће лице бити задржано. **НПМ сматра да је ово добро решење с обзиром на то да полицијски службеници који непосредно поступају према задржаном лицу имају непосредна сазнања о дешавањима у току задржавања која је потребно унети у записник а такође и у могућности су да по истеку задржавања одштапају записник и уруче га задржаном лицу.** Ипак, неколико записника, у разним полицијским станицама, није било потписано од стране задржаних лица нити су уписани разлози одбијања. Према службеним наводима у свим полицијским станицама, ови записници се уручују задржаним лицима по истеку задржавања и омогућава им се да их понесу са собом.

Неколико притворених лица са којима је тим НПМ разговарао је тврдило да није добило примерак записника о задржавању или писмено обавештено о правима, иако су се међу документацијом о њиховом задржавању налазили потписани обрасци о правима и примерци записника.

Записници о задржавању садрже значајне информације о току задржавања и остваривању права лица током трајања задржавања. Подаци из записника служе и за проверу каснијих евентуалних примедби на услове задржавања и поступање полицијских службеника, па би зато задржаном лицу требало омогућити да оствари увид у записник и изнесе евентуалне примедбе на информације које се у њему налазе. Другим речима, за разлику од остале документације која се уручује задржаним лицима и за коју је у принципу довољно назначити да је лице одбило да прими или потпише документ који му се уручује, када је у питању записник о задржавању задржаном лицу би требало омогућити и да стави примедбе на записник, пружајући му тако могућност и да оспори поједине наводе (на пример, о присуству полицијских службеника

⁸ Чл. 86. Закона о странцима ("Сл. гласник РС", бр. 24/18 и 31/19).

⁹ Мишљење о тексту Нацрта закона о изменама и допунама закона о странцима, бр. 4110-11/23 од 27. фебруара 2023. год.

лекарском прегледу или о томе да ли је или није хтео некога да обавести о свом лишењу слободе).

2.

УТВРЂЕНО

У ПУ Чачак у записницима о задржавању који нису потписани од стране задржаних лица нису у свим случајевима забележени разлози које је за то изнело лице.

РАЗЛОЗИ

ЦПТ сматра да би се основне гаранције дате особама у полицијском притвору могле додатно оснажити (а рад полицијских службеника могуће и знатно олакшати) уколико би постојао јединствен и свеобухватан полицијски записник за сваку притворену особу, у којем би били евидентирани сви аспекти притвора и све радње предузете у вези притворених особа (време када су лишене слободе и разлози за то; када су им саопштена њихова права; знаци повреда, психичке болести, итд; када су члан породице/конзулат и адвокат били контактирани и када су их ови посетили; када им је била понуђена храна; када су били саслушани; када су били пребачени или ослобођени, итд.). За различите ставке (на пример, ствари у поседу дате особе, чињеници да су особи саопштена њена права и да се та особа на њих позива или да их се одриче), **требало би добити потпис притвореника, односно, уколико је потребно, објаснити због чега тај потпис недостаје.** Надаље, адвокату притвореника би требало омогућити увид у тај записник о притвору.¹⁰

О задржавању лица полицијски службеник сачињава записник о задржавању лица, који садржи податке прописане у члану 111. овог правилника.

Записник о задржавању лица потписује полицијски службеник који је лице задржао и задржано лице.

Примерак записника се уручује задржаном лицу.

Ако задржано лице одбије да прими примерак записника или одбије да га потпише, полицијски службеник ће о томе сачинити забелешку на записнику.

Записник о задржавању лица садржи: 1) личне податке задржаног лица (име, презиме, адресу, јединствени матични број грађана); 2) време почетка задржавања; 3) правни основ за задржавање; 4) податке о начину упознавања лица за разлозима задржавања и његовим правима; 5) податке о оствареним правима задржаног лица; 6) податке о обавештавању чланова породице, других лица и надлежних органа о задржавању лица; 7) податке о довођењу задржаног лица надлежном органу; 8) податке о видљивим телесним повредама, другим сазнањима о здравственом стању и пруженој медицинској помоћи задржаном лицу; 9) податке о привремено одузетим предметима погодним за напад, повређивање или самоповређивање; 10) податке о времену и разлозима напуштања и повратка лица у просторије за задржавање; 11) време престанка задржавања; 12) **потпис задржаног лица и полицијског службеника који спроводи задржавање.**¹¹

ПРЕПОРУКА

ПУ Чачак и полицијске станице у њеном саставу ће записнике о задржавању лица уручивати задржаним лицима по истеку задржавања.

Задржаном лицу ће се понудити да потпише записник. Уколико лице то одбије, о томе ће се сачинити забелешка на записнику, уз навођење разлога које је лице за то дало.

¹⁰ Стандарди ЦПТ: Полицијски притвор, ЦПТ/Инф (92) 3, пар. 40.

¹¹ Правилник о полицијским овлашћењима, чл. 38. и чл. 111.

Записници о задржавању које је тим НПМ прегледао садрже и податке о обиласцима задржаних лица, при чему су обиласци били учестали, уз евидентирање времена обиласка и понашања (активности) задржаног лица (лежи, окренут је зиду, спава, једе, шета...).

Жалбе против одлука о задржавању су ретке и по правилу их подносе браниоци у кривичном поступку, и то најчешће они постављени по службеној дужности. Ове жалбе одмах, са комплетним списима предмета задржавања, полицијски службеници односе у надлежни суд.

НПМ је и приликом претходних посета ПУ Чачак указивао на одређене недостатке у вези са обавештавањем задржаних лица о њиховим правима и осталом документацијом у вези са задржавањем и препоручивао њихово отклањање. У Извештају о претходној посети седишту ПУ Чачак НПМ је, исто као и сада, утврдио да се у случајевима задржавања лица у кривичном поступку користи неодговарајући формулар – обавештење о правима задржаних лица.¹² Одређене недостатке у погледу писменог обавештења о правима НПМ је утврдио и приликом првих посета ПУ Чачак и полицијским станицама у њеном саставу обављеним 2015. године.¹³ Приликом ових, првих посета, утврђено је и да поједини записници о задржавању нису били потписани од стране задржаног лица нити је унета констатација о томе,¹⁴ исто као и сада. У свим одговорима ПУ Чачак на ове извештаје је наведено да су преузете мере и да ће у будућем раду бити поступано у складу са упућеним препорукама.¹⁵ С обзиром на то да је НПМ овом приликом поново утврдио сличне недостатке, НПМ је поновио горе наведене препоруке, али још једном апелује на руководство ПУ Чачак да предузме одговарајуће мере, укључујући и инструкције полицијским службеницима који непосредно поступају према задржаним лицима и које би требало периодично и по потреби понављати, да на одговарајући начин обавештавају лица о правима која имају током задржавања и да им по истеку задржавања омогуће да изнесу примедбе на записник, уколико их имају.

2.2. ОБАВЕШТАВАЊЕ БЛИСКОГ ЛИЦА

Према наводима полицијских службеника, задржаним лицима се омогућава да о свом лишењу слободе обавесте блиску особу тако што сами обаве телефонски позив са службеног или личног телефона у присуству полицијских службеника или полицијски службеници обаве позив на број телефона који им лице да и о томе пруже повратну информацију задржаном лицу. Ово се обавља у просторијама дежурне службе или у службеним канцеларијама криминалистичке полиције. Уколико ће лице бити транспортовано ради задржавања у другу полицијску станицу, обавештење блиске особе се претходно обави и евидентира у станици која је одредила задржавање.

Када задржана лица желе да остваре ово право, у записнике се уносе подаци о томе да је лице желело да обавести блиску особу и коју, као и да ли је та особа обавештена и

¹² Извештај о посети Полицијској управи у Чачку, бр. 412-48/22 од 05. августа 2022. год. (ПУ Чачак: Посета НПМ 2022), поглавље 2.1. Обавештавање о правима и документација.

¹³ Извештај о посети Полицијској управи Чачак, бр. 71-13/15 од 9. априла 2015. год. (ПУ Чачак: Посета НПМ 2015), поглавље 1.1.1. Обавештавање о правима задржаног лица.

¹⁴ ПУ Чачак: Посета НПМ 2015, Поглавље 1.2.1. Доношење решења о задржавању и вођење записника о задржавању.

¹⁵ Акти ПУ Чачак бр. 072/3-117/22-4 од 30. августа 2022. год и бр. 214-39569/15 од 19. маја 2015. год.

када. У супротном, у записнике се уписује податак да лице није желело да икога обавести.

У већем броју случајева задржавања чију је документацију тим НПМ прегледао, лица нису желела да о свом задржавању било кога обавесте. Притвореници са којима је тим НПМ обавио разговоре су навели да су имали могућност да о задржавању обавесте блиску особу по избору.

НПМ констатује да је у погледу евидентирања остваривања права задржаних лица на обавештавање блиске особе остварен напредак, с обзиром на то да је приликом претходне посете утврђено да се не евидентира време обавештавања блиске особе.¹⁶

2.3. ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕД

Различита је пракса у погледу лекарских прегледа задржаних лица. НПМ је од полицијских службеника добио информацију да су у полицијским станицама Ивањица и Горњи Милановац лекарски прегледи обавезни када су у питању задржавања у прекршајном и кривичном поступку, а у Полицијској станици Лучани у Гучи када су у питању задржавања у кривичном поступку, док у осталим случајевима нису обавезни и обављају се по потреби – у случају повреда, употребе средстава принуде, алкохолисаности, на захтев лица, у случају саобраћајне незгоде и сл. Са друге стране, у седишту ПУ Чачак НПМ је добио информацију да лекарски преглед имају сва задржана лица. Дешава се да задржана лица одбију лекарски преглед, о чему се сачињава службена белешка.

Међутим, лекарски преглед, који се обавља пре смештаја у просторију за задржавање, није увек евидентиран у записнику о задржавању, с обзиром да у више записника које је НПМ прегледао није било икаквих података о овом прегледу.

3.

УТВРЂЕНО

У ПУ Чачак у више записника о задржавању нису унети подаци о лекарским прегледима лица који су обављени пре смештања у просторије за задржавање.

РАЗЛОЗИ

ЦПТ сматра да би се основне гаранције дате особама у полицијском притвору могле додатно оснажити (а рад полицијских службеника могуће и знатно олакшати) уколико би постојао јединствен и свеобухватан полицијски записник за сваку притворену особу, у којем би били евидентирани сви аспекти притвора и све радње предузете у вези притворених особа (време када су лишене слободе и разлози за то; када су им саопштена њихова права; знаци повреда, психичке болести, итд; када су члан породице/конзулат и адвокат били контактирани и када су их ови посетили; када им је била понуђена храна; када су били саслушани; када су били пребачени или ослобођени, итд.). За различите ставке (на пример, ствари у поседу дате особе, чињеници да су особи саопштена њена права и да се та особа на њих позива или да их се одриче), требало би добити потпис притвореника, односно, уколико је потребно, објаснити због чега тај потпис недостаје. Надаље, адвокату притвореника би требало омогућити увид у тај записник о притвору.¹⁷

¹⁶ ПУ Чачак: Посета НПМ 2022, поглавље 2.2. Обавештење блиског лица.

¹⁷ Стандарди ЦПТ: Полицијски притвор, пар. 40.

ЦПТ препоручује српским властима да предузму мере како би осигурале да записници о задржавању неке особе пружају потпун и тачан приказ свих значајних догађаја који се дешавају током притвореног лица у полицијском притвору. Нарочито треба водити рачуна да се тачно евидентира време службеног почетка лишавања слободе, време када се контактира адвокат по службеној дужности или приватни адвокат, време када је именовани адвокат званично именован и време када је адвокат заправо присутан у полицијској станици.¹⁸

Записник о задржавању лица садржи податке о видљивим телесним повредама, другим сазнањима о здравственом стању и пруженој медицинској помоћи задржаном лицу.¹⁹

ПРЕПОРУКА

ПУ Чачак и полицијске станице у њеном саставу ће у записнике о задржавању уносити податке о здравственом стању и пруженој лекарској помоћи задржаним лицима пре смештаја у просторију за задржавање.

Уколико је лицима током задржавања потребан лекарски преглед он се омогућава и уредно евидентира у записницима.

Ради указивања лекарске помоћи позива се Служба хитне медицинске помоћи која по правилу долази у полицијску станицу или се прегледи обављају у локалном дому здравља, што се дешава уколико домови здравља тренутно немају на располагању довољно санитарских возила и људства.

У погледу медицинске поверљивости, НПМ није пронашао медицинску документацију са приватним подацима о здравственом стању међу документацијом о задржавању. Полицијски службеници наводе да лекарским прегледима присуствују искључиво на захтев лекара. У предметима у којима је било евидентирано да су полицијски службеници присуствовали лекарским прегледима задржаних лица навођено је да се то ради из безбедносних разлога на захтев лекара или "због спречавања бекства", али и да је присуство прегледу неопходно "јер се налази на задржавању".

НПМ још једном указује да присуство полицијских службеника лекарским прегледима никако не би требало да буде правило, већ изузетак, до којег долази само уколико постоје нарочити безбедносни разлози који указују на ту потребу. Сама чињеница да се обавља лекарски преглед задржаног лица није довољан разлог да се наруши приватност његовог прегледа, већ је потребно да у конкретном случају постоје овакви безбедносни разлози, на које ће полицијски службеници упозорити лекара како би донео одлуку о присуству немедицинског особља лекарском прегледу.

За јединог притвореника који је тиму НПМ рекао да је имао лекарски преглед током задржавања коме су полицијски службеници присуствовали, у записнику је уредно евидентирано присуство прегледу из безбедносних разлога.

¹⁸ Србија: Посета ЦПТ 2021, пар. 39.

¹⁹ Правилник о полицијским овлашћењима, чл. 38. и чл. 111. т. 8.

2.4. ПРИСТУП БРАНИОЦУ

Лицима лишеним слободe се омогућава да, непосредно по доласку у службене просторије, позову браниоца по свом избору или им се у случају обавезне одбране одређује бранилац по службеној дужности, позивањем Кол центра адвокатске коморе. Наведено је потврђено увидом у решења о задржавању и записнике о задржавању лица. Лица задржана у прекршајном поступку или у складу са правилима о безбедности саобраћаја на путевима по правилу не желе да ангажују браниоца, а сва лица задржана у кривичном поступку су имала или изабраног браниоца или им је постављен бранилац по службеној дужности.

Записници о задржавању садрже податке о томе да ли је бранилац ангажован, његово/њено име и презиме и време када је контактиран, када је приступио задржаном лицу и када је обавио разговор са лицем.

Слично као и када је у питању остваривање права задржаних лица да о свом лишењу слободe обавесте особу по избору, и у погледу евидентирања остваривања права на приступ браниоцу је остварен напредак, с обзиром да је приликом претходне посете утврђено да су релевантни подаци углавном недостајали.²⁰ Ово је делом заслуга и унапређених образаца записника о задржавању, који сада пружају могућност прегледнијег уноса ових података.

Притвореници са којима је тим НПМ обавио разговоре су навели да су имали браниоца, изабраног или постављеног по службеној дужности, да је адвокат присуствовао саслушању и да су имали могућност да са њим обаве разговор у приватности.

2.5. УСЛОВИ БОРАВКА У ПРОСТОРИЈАМА ЗА ЗАДРЖАВАЊЕ

ПУ Чачак је једна од ретких подручних полицијских управа у земљи у којој свака полицијска станица има своје просторије за задржавање. У саставу свих организационих јединица које је НПМ овом приликом посетио има укупно 6 просторија у које се смештају лица задржана по свим законским основама,²¹ укључујући и задржавања у кривичном поступку за која су се раније користиле просторије Окружног затвора у Чачку, који је у међувремену премештен у Казнено-поправни завод у Крагујевцу. Ипак, услед већег броја лица која се задржавају у складу са правилима о безбедности саобраћаја на путевима, у случајевима када су просторије за задржавање заузете, лица се задржавају у службеним канцеларијама, што представља проблем и у виду надзора и у виду недостатка простора за рад полицијских службеника. НПМ је обишао једну овакву просторију, коју користе полицијски службеници и у којој се налазе дуже клупе на које се смештају задржани возачи код којих је утврђена алкохолисаност. **НПМ је већ критиковао ову праксу, указујући да је задржаним лицима потребно обезбедити боравак у адекватним и сигурним условима, а полицијским службеницима услове за несметано обављање њихових послова.**

Са друге стране, НПМ је током ове посете уочио да су предузете значајне активности на унапређењу услова смештаја у просторијама за задржавање у полицијским станицама у саставу ПУ Чачак, као и да су у плану даље активности у овом циљу,

²⁰ ПУ Чачак: Посета НПМ 2022, поглавље 2.4. Приступ браниоцу.

²¹ Додатно, Саобраћајна полицијска испостава Чачак располаже са две просторије за задржавање, које је НПМ до сада три пута обишао (2015, 2020. и 2022. године).

што НПМ похваљује. Према службеним наводима, систем видео надзора је у последњем периоду унапређен на нивоу целе Полицијске управе. Садашњи систем омогућава чување забележеног материјала у свим полицијским станицама у трајању од најмање 30 дана, што је у складу са препорукама НПМ упућеним овој и другим полицијским управама.

2.5.1. СЕДИШТЕ ПУ ЧАЧАК

У седишту ПУ Чачак постоје две просторије за задржавање, које су намењене за по једно лице, које изгледају идентично и услови у њима су исти. Димензије просторија су по око 8 m², рачунајући и мокри чвор површине око 1 m². Просторије се налазе једна поред друге и то са задње стране зграде. Њима се приступа са задњег паркинга. Полицијски службеници наводе да им ова раздаљина, а нарочито низ степеника, представљају проблем када спроводе лица која су често под утицајем алкохола или психоактивних супстанци. Изнад врата и са бочних страна зидова су постављене камере које покривају овај простор и прилаз просторијама за задржавање.

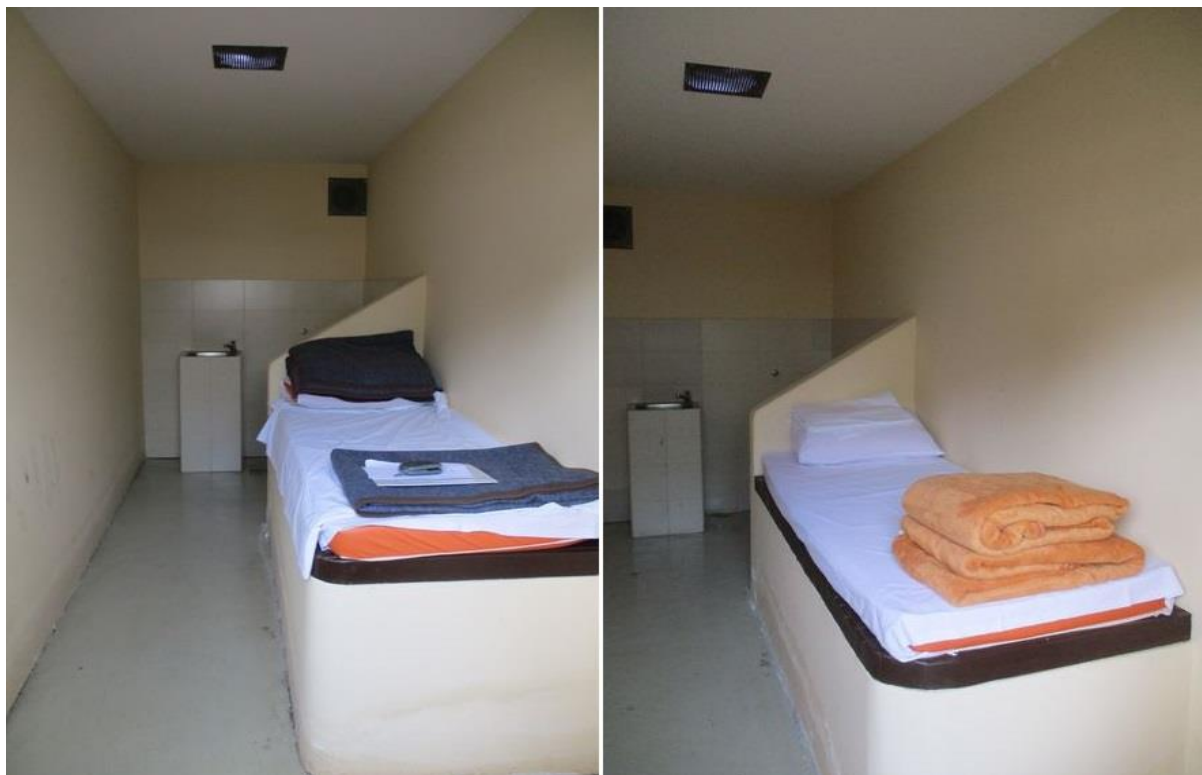

прилаз просторијама за задржавање седиште ПУ Чачак

У обе просторије налази се по 1 лежај - бетонски блокови са даскама, на којима се налазе душек, постељина (јастучница, чаршав, навлака за ћебе), који су деловали уредно и чисто. Према службеним наводима, постељина се односи на прање у полицијски хотел у Београду два или три пута недељно, у зависности од потребе.

Зидови и подови изгледају свеже и окречено, влага није присутна. У просторијама постоји подно грејање. Вештачко осветљење, односно сијалица (лед) је довољне јачине, налази се на плафону на средини просторије, а изнад врата налази се заштитна рупичаста плоча одакле продире природна светлост са прозора који се отвара са спољашње стране. Доток свежег ваздуха је задовољавајући. У тренутку посете прозори су били отворени и просторије су биле проветрене.

Мокри чворови у просторијама се састоје од wc шоља са испирачима и лавабоа са чесмама са пијаћом водом. Шоље су мањим бетонским зидом одвојене од остатка просторија, чиме је обезбеђена приватност задржаних лица приликом коришћења тоалета. Санитарни уређаји су исправни и делују чисто и одржавано.

просторије за задржавање седиште ПУ Чачак

Просторије су покривене видео надзором, који се прати у просторији дежурне службе. Употреба видео надзора је видно назначена на улазним вратима унутар просторије. Просторије су опремљене и системом за позивање и комуникацију са полицијским службеницима, који је исправан.

Седиште ПУ Чачак располаже и са противпожарним апаратом који је постављен у ходнику, као и са прибором за хитну медицинску помоћ која се налази у просторијама дежурне службе.

У оквиру просторије дежурне службе се налазе и ормарићи за складиштење привремено одузетих ствари задржаних лица, под кључем који има само дежурни полицијски службеник.

2.5.2. ПС ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ

ПС Горњи Милановац има једну просторију за задржавање која се налази у приземљу полицијске станице, у близини просторије дежурне службе.

Просторија је димензија око 7,5 m² и у њој се налази један лежај - бетонски блок са даскама, на којем су од постељине затечени душек, јастук са јастучницом, чаршав и 1 ћебе. Ово је унапређење у односу на претходну посету, када су од постељине били само

тањи душек и два ћебета.²² Према наводима полицијских службеника постелину перу и одржавају сами, у приватној режији. Иако је похвално ангажовање полицијских службеника и посвећеност томе да задржана лица у полицијској станици у којој раде бораве у чистим и пристојним условима, према становишту НПМ неприхватљиво је да они самостално перу постелину, већ би њено прање и замена морали бити организовани.

4.

УТВРЂЕНО

У ПС Горњи Милановац није на одговарајући начин организована замена и прање постелине за лежај у просторији за задржавање.

РАЗЛОЗИ

Све полицијске ћелије морају бити разумних димензија у односу на број особа које су обично у њима смештене и морају бити довољно осветљене (тј. са довољно светлости за читање, осим у време спавања), те довољно проветрене; по могућности, ћелије би требало да имају природно светло. Надаље, ћелије би требало да буду опремљене тако да се омогући одмор (нпр. фиксираним столицама или клупама), а особама које преко ноћи морају остати у притвору требало би обезбедити чисте душече и ћебад.²³

Све полицијске ћелије треба да су чисте и разумних димензија у односу на број особа које се у њих смештају, и да имају одговарајуће осветљење (нпр. довољно за читање осим у време спавања); пожељно је да ћелије имају природно светло. Надаље, ћелије би требало да буду опремљене тако да се омогући одмор (нпр. фиксираним столицама или клупама), а особама које преко ноћи морају остати у притвору требало би обезбедити чисте душече и ћебад. Особе у притвору треба да имају приступ нормалном санитарном чвору у пристојном стању као и одговарајућим могућностима за прање. Треба да имају неометан приступ води за пиће и да им се даје храна у прикладно време, и при томе најмање један пуни оброк (тј. нешто јаче од сендвича) сваког дана. Особама које се налазе у полицијском притвору дуже од 24 часа треба омогућити рекреацију на свежем ваздуху сваког дана, до оне мере до које је то могуће.²⁴

Комитет понавља своју препоруку да органи Републике Србије уложе више напора у циљу побољшања материјалних услова у полицијским ћелијама. Прецизније, следеће мере треба приоритетно предузети:

...

- *обезбедити да све ћелије које се користе за задржавање преко ноћи имају средства адекватна за такав боравак (нпр. кревет или платформу за спавање), и да лица која се држе у притвору преко ноћи добију чисте душече и ћебади;*

...²⁵

Комитет препоручује да се предузму кораци како би се обезбедило да просторије за задржавање у полицијским станицама буду оспособљене за боравак дужи од неколико часова и да се обезбеде услови у смислу употребног стања и хигијене, добро осветљење, чиста ћебад и душечи. Комитет би желео да буде обавештен о корацима које ће органи Републике Србије предузети да се такво стање обезбеди у свим посећеним полицијским станицама.²⁶

²² Извештај о посети Полицијској управи Чачак, бр. 412-56/20 од 24. августа 2020. год. (ПУ Чачак: Посета НПМ 2020. год.).

²³ Стандарди ЦПТ: Полицијски притвор, пар. 42.

²⁴ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди у погледу полицијског притвора, пар. 47.

²⁵ Србија: Посета ЦПТ 2015, ЦПТ/Инф (2016) 21, пар. 36.

²⁶ Србија: Посета ЦПТ 2017, ЦПТ/Инф (2018) 21, пар. 42.

Просторије за задржавање које су намењене за задржавање лица дуже од 12 часова, морају бити опремљене посебним лежајем са постељином, која се састоји од: душека, јастука, јастучнице, чаршава, ћебади и навлаке за ћебе, за свако задржано лице.²⁷

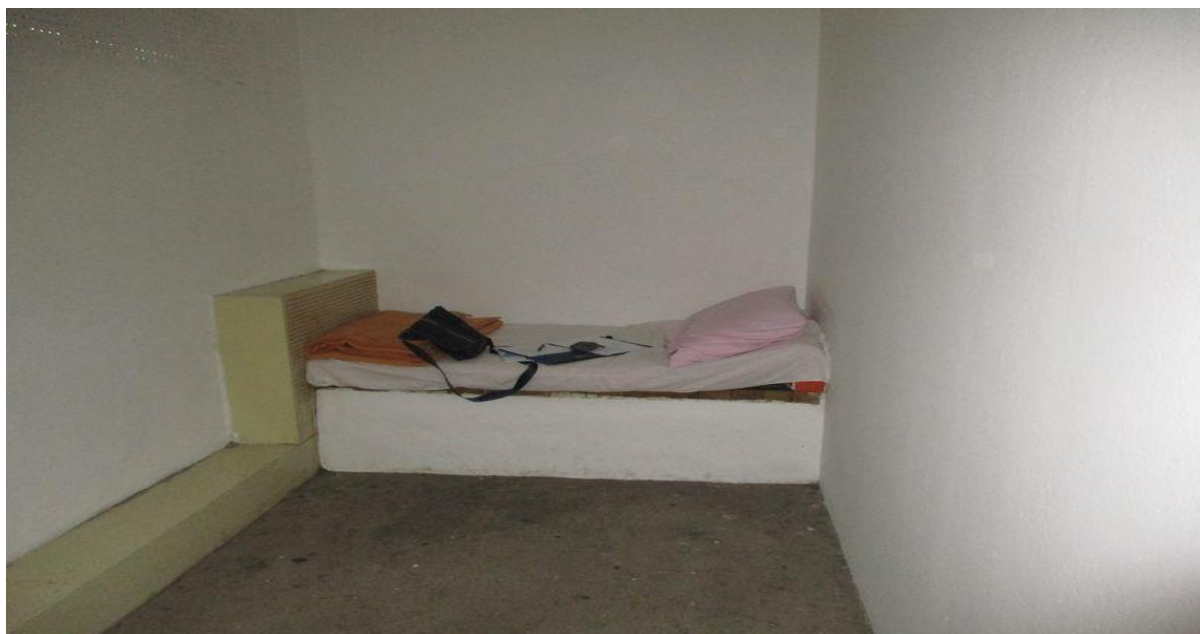
ПРЕПОРУКА

ПС Горњи Милановац ће на одговарајући начин организовати редовну замену и прање постељине за лежај у просторији за задржавање.

Зидови су окречени те просторија делује одржавано и чисто, изузев пода који је бетонски и истрошен.

У просторији постоји грејање у виду радијатора са рупичастом заштитом, а који је наслоњен на зид са једне и на кревет са друге стране. Просторија је недовољно осветљена, што је недостатак који је НПМ констатовао и приликом претходне посете:²⁸ вештачко осветљење је слабије, допире из отвора изнад врата у којем се налази сијалица, који је заштићен рупичастом решетком, а доток природне светлости, као и свежег ваздуха, је отежан због заштите која је стављена на прозоре. Тада је најављено да ће ради појачања вештачког осветљења бити постављена још једна лед сијалица,²⁹ међутим то није учињено.

У просторији је инсталиран видео надзор и обавештење о томе је постављено на унутрашњој и на спољашњој страни врата просторије. Такође, постоји и систем за позивање дежурног полицијског службеника који омогућава и комуникацију и који је инсталиран у складу са препоруком НПМ у Извештају о претходној посети овој полицијској станици.³⁰

просторија за задржавање ПС Горњи Милановац

²⁷ Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица ("Сл. гласник РС", бр. 34/18), чл. 3. ст. 1.

²⁸ ПУ Чачак: Посета НПМ 2020. год.

²⁹ Акт ПУ Чачак бр. 021-2257/20-2 од 03. новембра 2020. год.

³⁰ ПУ Чачак: Посета НПМ 2020. год.

Просторија нема мокри чвор већ се лица одводе до службеног тоалета који није у непосредној близини просторија за задржавање.

Привремено одузете ствари задржаних лица се чувају у једној већој просторији у близини просторије за задржавање, где су постављени означени ормарићи који се закључавају и који су под видео надзором.

ПС Горњи Милановац је опремљена и противпожарним апаратом, који је постављен у ходнику, као и кутијом са прибором за прву медицинску помоћ која се налази у ходнику одмах поред просторије за задржавање, чиме је такође поступљено по препоруци из извештаја о претходној посети.³¹

Према службеним наводима, просторија за задржавање у ПС Горњи Милановац би ускоро требало да буде потпуно реновирана и уподобљена условима из Правилника. Такође и према информацијама које је НПМ добио од Министарства унутрашњих послова, у складу са листом приоритета Дирекције полиције за 2023. годину је планирана адаптација ове просторије.³² Из овог разлога НПМ није нашао за целисходно да у овом извештају упућује препоруке за отклањање уочених недостатака у материјалним условима.

2.5.3. ПС ИВАЊИЦА

ПС Ивањица располаже са две просторије за задржавање које се налазе једна поред друге, у делу објекта у који се приступа из просторије дежурне службе и налазе се одмах поред ње.

Просторије су димензија по 6 m² и у њима се налази по 1 лежај – бетонски блокови са даскама, опремљени душецима и комплетном постељином, које је деловала изузетно чисто. Дежурни полицијски службеници имају на стању и резервне комплете постељине. Просторије су чисте и окречене, укључујући и бетонске блокове који служе као лежајеви.

У просторијама постоји грејање у виду радијатора који се налазе у зиду, заштићени решеткама са рупицама.

Прозори у просторијама омогућавају доток природне светлости, на њима се налазе заштитне решетке и отварају се према споља. Постоји и вештачко осветљење и јачина светлости је довољна. Такође, просторије су проветрене и доток свежег ваздуха је задовољавајући.

³¹ ПУ Чачак: Посета НПМ 2020. год.

³² Акт Сектора за логистику бр. 1666/23 од 20. јуна 2023. год.

просторије за задржавање ПС Ивањица

Просторије су покривене системом видео надзора, о чему постоји обавештење унутар просторија, испод камера. Такође, инсталиран је и систем за позивање и комуникацију са дежурним полицијским службеницима, који је у функцији. **НПМ констатује да је у овом погледу унапређено стање у просторијама за задржавање у односу на претходну посету овој полицијској станици**, након које је у Извештају о посети препоручено да се просторије покрију видео надзором и да се инсталира дугме за позивање дежурног полицијског службеника.³³

У просторијама не постоји мокри чвор, већ се задржана лица одводе до службеног тоалета, који се налази на другом крају ходника у односу на просторију дежурне службе.

Обезбеђен је и противпожарни апарат који је постављен у ходнику, као и кутија са прибором за прву медицинску помоћ, а која се налази у ходнику одмах поред просторија за задржавање.

2.5.4. ПС ЛУЧАНИ У ГУЧИ

У ПС Лучани у Гучи постоји једна просторија за задржавање која се налази у приземљу зграде, одмах преко пута просторије дежурне службе. Површине је око 10 m² и у њој се налази 1 лежај - бетонски блок са даскама на којем су од постељине постављени душек, чаршав, јастучница и ћебе. Према наводима полицијских службеника, постељина се пере у капацитетима Министарства унутрашњих послова у Београду, где се односи по потреби. Просторије су окречене и хигијена је на задовољавајућем нивоу.

³³ ПУ Чачак: Посета НПМ 2015, Поглавље 1.4. Материјални услови задржавања.

У просторији је постављено грејање у виду два радијатора који су уграђени у зид и заштићени решеткама. Изнад радијатора налазе се два прозора који се отварају и на којима се налазе заштитне решетке. У тренутку посете прозори су били отворени те је и доток ваздуха задовољавајући. С обзиром да постоје два прозора природна светлост је обезбеђена у довољној мери, с тим да изнад врата просторије постоји решетка иза које се налази сијалица и на тај начин је просторија снабдевена и вештачким осветљењем.

просторија за задржавање ПС Лучани у Гучи

У просторији се налази мокри чвор, односно чувавац са испирачем, који је затечен чист.

Просторија је под видео надзором, о чему су истакнута обавештења у унутрашњости просторије и то на два места, при чему је једно обавештење на српском и енглеском језику. На монитору који се налази у дежурној служби подручје мокрог чвора је затамњено ради заштите приватности задржаних лица, на који начин је поступљено по препоруци НПМ из Извештаја о претходној посети.³⁴ У просторији нема система за позивање дежурних полицијских службеника, па их задржана лица позивају куцањем на врата, што с обзиром на непосредну близину просторије дежурне службе не представља значајан недостатак.

Обезбеђена је и кутија са прибором за прву медицинску помоћ, а која се налази у просторији дежурне службе. Такође, овде се чувају и привремено одузети предмети од задржаних лица, у ормарићу под кључем који је доступан само дежурним полицијским службеницима.

2.5.5. ИСХРАНА

Све посећене полицијске станице исхрану за задржана лица обезбеђују из локалних продавница брзе хране, те се она састоји од сендвича. Први оброк задржаним лицима се понуди убрзо по смештању у просторије, а касније у правилним временским интервалима, што се све уредно евидентира у записницима о задржавању. Већи број задржаних лица одбија оброке, што је забележено у записницима.

ПС Лучани у Гучи располаже и са фрижидером, у ком се могу чувати оброци.

НПМ је више пута упућивао препоруке Министарству унутрашњих послова у вези са исхраном задржаних лица, која би у случајевима задржавања дужим од 12 сати требало да садржи и барем један комплетан оброк. Полицијске управе углавном имају потешкоћа да ово обезбеде. У последњем одговору у вези са исхраном које је је НПМ добио од Министарства унутрашњих послова је наведено да су суви оброци, који се углавном нуде задржаним лицима, адекватни да задовоље основне хранљиве потребе, а да притом буду здравствено безбедни, те да с обзиром да је време задржавања

³⁴ ПУ Чачак: Посета НПМ 2015, Поглавље 1.4. Материјални услови задржавања.

ограничено, оваква исхрана неће оставити последице на здравље.³⁵ У одговору се наводи још и да Правилник о обезбеђивању исхране и смештаја прописује да се исхрана обезбеђује у теренским условима у складу са расположивим капацитетима.³⁶

2.6. НАВОДИ О ЗЛОСТАВЉАЊУ

НПМ је у КПЗ Крагујевац обавио разговоре са више притворених лица према којима је поступала ПУ Чачак, на околности поступања полиције према њима током њиховог хапшења, саслушавања и полицијског задржавања. Током ових разговора, НПМ је примио један навод о лошем поступању од стране полицијских службеника приликом хапшења.

Према наводима овог лица, он је ухапшен у јавном објекту и смештен у полицијско возило са неколико полицијских службеника, од којих је један био у униформи, када је задобио пар удараца у тело од стране неуниформисаног полицијског службеника. Потом је одведен у седиште ПУ Чачак, где су га криминалистички инспектори ударили у службеној канцеларији рукама и ногама по телу и глави, што је са прекидима трајало неколико сати. У једном тренутку је дошао бранилац, одређен по службеној дужности, обавио је разговор са њим и када је отишао полицијски службеници су наставили да га ударају. На првом лекарском прегледу по пријему у Завод на њему је уочена крв на беоњачи и подлив на оку, због чега је упућен на преглед у здравствену установу где је констатовано још и нагњечење поглавине. У записнику о задржавању нису констатоване било какве повреде приликом пријема на задржавање, а током трајања задржавања је имао лекарски преглед због болова у леђима, а лекар му је предложио коришћење раније преписане терапије. Према документацији у седишту ПУ Чачак, према њему су приликом хапшења употребљена средства за везивање, без повреда и других последица. Такође, приликом спровођења у Одељење притвора КПЗ Крагујевац, односно када су га полицијски службеници извели из просторије за задржавање уочена је повреда ока, коју су уочили и службеници Завода када је доведен тамо и тражили од полицијских службеника да лице пре пријема у притвор одведу у здравствену установу на лекарске прегледе. Како је лице тада тврдило да је повреде задобило од полицијских службеника, ПУ Чачак је комплетан извештај о томе доставила Основном јавном тужилаштву у Чачку. У тренутку посете, полицијски службеници нису још увек имали повратну информацију о поступању јавног тужилаштва у овом случају.

³⁵ Акт Сектора за логистику бр. 1666/23 од 20. јуна 2023. год.

³⁶ Чл. 2. Правилника о обезбеђивању исхране и смештаја у Министарству унутрашњих послова ("Сл. гласник РС", бр. 27/21 и 143/22).